

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

XVIII

a m ž i a u s
studijos

10

VILNIUS

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės
sostinė

Sudarytoja

RAMUNĖ ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ

Lietuvos istorijos
institutas

Vilnius
2024

XVIII amžiaus studijos | Eighteenth-Century Studies

Recenzuojamas tęstinis mokslo leidinys, leidžiamas nuo 2014 m. | Peer-reviewed journal published since 2014.

Redakcinė kolegija | Editorial Board

Pirmininkė | Editor-in-Chief

Prof. dr. Ramunė ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ

Lietuvos istorijos institutas

Atsakingasis sekretorius | Editorial Secretary

Dr. Adam STANKEVIČ

Lietuvos istorijos institutas

Dr. Lina BALAIŠYTĖ

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Prof. dr. Richard BUTTERWICK-PAWLIKOWSKI

Londono universiteto koledžas | University College London

Prof. habil. dr. Jolanta GELUMBECKAITĖ

Frankfurto prie Maino Goethės universitetas | Goethe-Universität Frankfurt am Main

Doc. dr. Robertas JURGAITIS

Lietuvos istorijos institutas

Prof. habil. dr. Janina KAMIŃSKA

Varšuvos universitetas, Pedagogikos fakultetas | Uniwersytet Warszawski, Wydział Pedagogiczny

Doc. habil. dr. Ilja LEMEŠKIN

Praho Karolio universitetas, Baltistikos centras | Univerzita Karlova v Praze

Habil. dr. Andrej MACUK

Lenkijos mokslų akademijos Tadeuszo Manteuffelio Istorijos institutas |

Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk

Prof. habil. dr. Dariusz ROLNIK

Katovičų Silezijos universitetas | Uniwersytet Śląski w Katowicach

PD habil. dr. Christiane SCHILLER

Berlyno Humboldtų universitetas | Humboldt-Universität zu Berlin

Dr. Gintautas SLIESORIŪNAS

Lietuvos istorijos institutas

Dr. Asta VAŠKELIENĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

Prof. habil. dr. Andrzej B. ZAKRZEWSKI

Varšuvos universitetas, Teisės istorijos institutas | Uniwersytet Warszawski, Wydział Prawa i Administracji

Knygos leidybą pagal „Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą“ finansavo

Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. S-LIP-2.4-14)

Sponsored by the Research Council of Lithuania

Svetainė internete | Website <http://www.istorija.lt/journals/xviii-amziaus-studijos/>

Redakcinės kolegijos adresas | Contact address

Lietuvos istorijos institutas

Tilto g. 17, 01101 Vilnius, Lietuva

El. paštas smigelskyte.stukiene@gmail.com

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale [ibiblioteka.lt](http://biblioteka.lt)

© Sudarymas, Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, 2024

© Straipsnių autoriai, 2024

© Lietuvos istorijos institutas, 2024

ISBN 978-609-8314-50-2

ISSN 2351-6968

TURINYS

Redaktorės žodis / *Ramunė Šmigelskytė-Stukienė* . . . 8

A Word from the Editor / *Ramunė Šmigelskytė-Stukienė* . . . 13

VILNIUS – POLITINIO GYVENIMO CENTRAS

Mindaugas Šapoka

Vilniaus miestas praūžus karui ir marui (1710–1717 m.) . . . 20

Vilnius after the Outbreak of War and Pestilence (1710–1717). *Summary* . . . 35

Bernadetta Manyś

The Diary of Michał Kazimierz Radziwiłł ‘Rybeńko’ as a Source for the Study of the History of Vilnius . . . 36

Mykolo Kazimiero Radvilos Žuvelės dienoraštis – Vilniaus istorijos tyrimų šaltinis.

Santrauka . . . 55

Andrej Macuk

Działalność koadiutora wileńskiego Józefa Stanisława Sapiehy na sejmikach w Wilnie w czasach panowania Augusta III . . . 56

Vilniaus koadjutoriaus Juozapo Stanislovo Sapiegos veikla Vilniaus seimeliuose valdant Augustui III. *Santrauka* . . . 86

Domininkas Burba

Pacų giminės teisminiai procesai su Vilniaus vienuolynais XVIII amžiuje: būtų turinys, tendencijos ir eiga . . . 87

Trials of the Pacowie Family Against the Monasteries of Vilnius in the 18th Century:

Content, Trends and Course of the Cases. *Summary* . . . 106

Mariusz Machyňa

Garnizon Wileński wojska Wielkiego Księstwa Litewskiego w czasach stanisławowskich (1764–1795). Wybrane elementy . . . 107

Vilniaus įgula Stanislovo Augusto epochoje. *Santrauka* . . . 125

Robertas Jurgaitis

1794 m. vasario 3–7 d. Vilniaus tribunolinio seimelio veikla: vienos sesijos istorija . . . 126

Activities of the Vilnius Tribunal Dietine of 3–7 February 1794: History of One Session.

Summary . . . 142

MIESTAS IR MIESTIEČIAI

Mindaugas Klovas

The Debts of the City of Vilnius in the Second Half of the 18th Century . . . 146
Vilniaus miesto skolos XVIII a. antroje pusėje. *Santrauka* . . . 168

Violeta Pansevič

Vilniaus miestiečių požiūris į vaikų edukaciją XVIII a. . . . 170
Attitudes of Vilnius Burghers to Children's Education in the 18th Century. *Summary* . . . 184

Rūta Miškinytė

Elgetos Vilniaus visuomenėje XVIII a. . . . 186
Beggars in 18th-Century Vilnius Society. *Summary* . . . 211

VILNIUS – KULTŪROS ŠVIESULYS

Janina Kamińska

Wileńskie instytucje kształcenia i wychowania drugiej połowy
XVIII wieku . . . 214
Vilniaus mokymo ir lavinimo institucijos XVIII a. antroje pusėje. *Santrauka* . . . 227

Ewa Kula

Wileńscy ekszezuici w służbie Komisji Edukacji Narodowej . . . 228
Vilniaus eksjezuitai Tautinės edukacinės komisijos tarnyboje. *Santrauka* . . . 244

Ina Kažuro

A Book Engraving as a Source for Studying the History of Vilnius
University . . . 245
Knygos graviūra kaip Vilniaus universiteto istorijos tyrimų šaltinis. *Santrauka* . . . 264

VILNIAUS VARDAI IR VEIDAI

Rūta Janonienė

Gimęs Ukrainoje, tapęs vilniečiu: dailininkas Konstantinas Otoselskis . . . 266
Born in Ukraine – Becoming an Inhabitant of Vilnius: Artist Konstanty Ottosielski.
Summary . . . 280

Paulina Paul

Koncepcja oświeceniowego muzeum w działalności naukowej i pedagogicznej
ks. Stanisława Bonifaca Jundzillą . . . 281
Apšvietos muziejaus samprata mokslinėje ir pedagoginėje kunigo Stanislovo Bonifaco
Jundzilo veikloje. *Santrauka* . . . 298

RECENZIJOS IR ANOTACIJOS

Mindaugas Šapoka. *Didysis Šiaurės karas 1700–1721: karas, pakeitęs moderniąją Europą*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2021. – 320 p. ISBN 978-609-8183-88-7 / *Ramunė Šmigelskytė-Stukienė ... 300*

Tarp būties ir atminties. Senieji Vilniaus pilių vaizdai. Tarptautinės parodos katalogas / Between Presence and Memory. Historic Images of the Vilnius Castles. International Exhibition Catalogue. Katalogo sudarytojai / Catalogue compilers Vydas Dolinskas, Rita Lelekauskaitė-Karliienė, Gabija Tubelevičiūtė, Marijus Uzorka, Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, 2024. – 384 p. ISBN 978-609-8061-90-1 / *Ramunė Šmigelskytė-Stukienė ... 307*

Paweł Zając OMI. *Stanisław Konarski przed Świętym Oficjum (1769–1771)*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2023. – 851 p. ISBN 978-83-232-4190-4 (spausdintas), ISBN 978-83-232-4191-1 (internetinis) / *Robertas Jurgaitis ... 315*

Asmenvardžių rodyklė ... 319

Vietovardžių rodyklė ... 338

GIMĘS UKRAINOJE, TAPĘS VILNIEČIU: DAILININKAS KONSTANTINAS OTOSELSKIS

RŪTA JANONIENĖ

Vilniaus dailės akademijos Dailėtyros institutas

Anotacija. Dailininko, teatro dekoratoriaus Konstantino Otoselskio (*Konstanty Ottosielski, Otosielski, Otoszelski*, apie 1755–1809) pavardė yra žinoma kultūros istorikams, trumpos jo biogramos įtrauktos į Lietuvos ir Lenkijos dailininkų žodynus¹. Vis dėlto tiek biografijos, tiek meninio palikimo prasme tai itin fragmentiškai tyrinėtas asmuo, galbūt todėl, kad kol kas nėra žinomas nė vienas išlikęs jo kūrinys. Dažniausiai publikacijose pateikiami duomenys, kad apie 1780 m. K. Otoselskis dirbo kunigaikščių Radvilų Nesvyžiuje, tapė dekoracijas tenyškščiam dvaro teatrui, vėliau persikėlė į Sapiegų Derečiną, o nuo 1793 m. gyveno Vilniuje, čia sukūrė nemažai teatro dekoracijų, taip pat užsiiminėjo interjerų sienų tapyba². Šiame straipsnyje susitelkiama į dailininko biografijos tyrimus, remiantis šaltiniais patikslinamos dailininko ir jo šeimos narių gyvenimo datos, veiklos geografija, ypač daug dėmesio skiriant vilnietiškam laikotarpiui.

Reikšminiai žodžiai: Konstantinas Otoselskis, sienų tapyba, teatro dailė, Vilnius, Lvivas, Martynas Knakfusas.

Abstract. The name of the artist and stage decorator Konstanty Ottosielski (Otoszelski, ca 1755–1809) is well known among culture historians, with brief biograms being included in biographical dictionaries of Lithuania's and Poland's artists.³ Nonetheless, in terms of his biography and his artistic legacy, this is a figure who has been researched in a very fragmented manner, perhaps because thus far not a single piece of his work is known to exist. Data is usually given in publications that in around 1780 Ottosielski worked for the Radziwiłł princes in Nesvyzh, where he painted decorations for the court theatre there, before moving to the Sapieha family's Derechin estate, and lived in Vilnius from 1793 where he created a number of theatrical set designs and interior mural paintings.⁴ This article focuses on research of this artist's biography, using sources to correct the life dates of the artist and his family members, the geography of his activities, paying particular attention to his time spent in Vilnius.

Keywords: Konstanty Ottosielski, mural painting, set design, Vilnius, Lviv, Marcin Knakfus.

- 1 *Lietuvos dailininkų žodynas*, t. I: *XVI–XVIII a.*, sud. Aistė Paluišytė, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2005, p. 200; *Słownik artystów Polskich i obcych w Polsce działających*, t. 6, red. J. Maurin-Białostocka, Warszawa: Instytut Sztuki PAN, 1998, p. 364.
- 2 *Encyklopedia teatru Polskiego*, prieiga per internetą: <https://encyklopediateatru.pl/osoby/79516/konstanty-ottosielski> [žiūrėta 2024 07 22].
- 3 *Lietuvos dailininkų žodynas*, t. I: *XVI–XVIII a.*, sud. Aistė Paluišytė, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2005, p. 200; *Słownik artystów Polskich i obcych w Polsce działających*, t. 6, red. J. Maurin-Białostocka, Warszawa: Instytut Sztuki PAN, 1998, p. 364.
- 4 *Encyklopedia teatru Polskiego*, prieiga per internetą: <https://encyklopediateatru.pl/osoby/79516/konstanty-ottosielski> [žiūrėta 2024 07 22].

Manoma, kad Konstantinas Otoselskis gimė Lvive, bet nei tikslai gimimo vieta, nei data nėra žinomos. Kai kuriose publikacijose pateikiami apytikriai jo gimimo metai (1739 m.) yra apskaičiuoti pagal Vilniaus Šv. Jonų bažnyčios mirties metrikų knygoje esantį įrašą, kuriame pažymėta, kad dailininkas mirė 1809 m. gruodžio 24 d., sulaukęs 70 metų⁵. Tačiau žinoma, kad tokio pobūdžio dokumentuose asmens amžius neretai buvo užrašomas apytikriai, todėl pasitaiko netikslumų. Patikimesnė atrodo informacija, užfiksuota 1795 m. Vilniaus gyventojų surašymo dokumentuose, kuriuose nurodytas paties K. Otoselskio paliudytas jo amžius – 40 metų, todėl reikėtų daryti išvadą, kad jis gimė apie 1755 m.⁶ Šiame dokumente taip pat nurodyta, kad tapytojas kilęs iš Lvivo, priklauso kilmingųjų luomui.

K. Otoselskis buvo kilęs iš dailininkų šeimos, dirbusios Konstantino Vladislavo Sobieskio (*Konstanty Władysław Sobieski*, 1680–1726) ir Jokūbo Liudviko Sobieskio (*Jakub Ludwigo Sobieski*, 1667–1737) dvare Žulkvėje (dab. Ukraina). Šiame dvare dailininko karjerą pradėjo Konstantino tėvas Stanislovas Otoselskis (*Stanisław Ottosielski*), kuris 1735–1740 m. minimas kaip Sobieskio dvaro tapytojo Bazilijaus Petranovičiaus (*Bazyli Petranowicz*, apie 1680–1759) mokinys⁷. Žulkvės bažnyčios metrikų knygoje 1724–1726 m. minimas ir dailininkas Laurynas Otoselskis (*Wawrzyniec Ottosielski*), tikriausiai Stanislovo giminaitis, mokėsis tapybos Vroclave, be to, užsiiminėjęs sodininkyste (manoma, kad jis kartu su V. Petranovičiumi įrengė Žulkvės parką)⁸. Kai Žulkvės rūmų šeimininku tapo Mykolas Kazimieras Radvila Žuvelė (*Michał Kazimierz Radziwiłł Rybienko*, 1702–1762), rekonstruotus rūmus 1741–1742 m. sienų tapyba dekoravo V. Petranovičius, tikėtina, padedant S. Otoselskiui. Apie 1741–1749 m. S. Otoselskis dirbo Bučacho Šv. Mikalojaus unitų cerkvėje – dalyvavo tapant ikonostasą⁹. 1756 m. Konstantino tėvai Stanislovas Otoselskis ir Kotryna Jachimovičiūtė (*Katarzyna Jachimowicz*) jau buvo Lvive – tais metais Stanislovas buvo kviečiamas priimti miesto teisę, be to, nuo 1757 m. jie su žmona minimi šio miesto bažnyčių metrikų knygoje, nes ne kartą buvo kviečiami krikštateiviais¹⁰. Žinomas netgi jų adresas Lvive – Otsielskiai gyveno Galicijos g. name nr. 12, kuriame turėjo prabėgti ir Konstantino vaikystė¹¹.

5 Vilniaus Šv. Jonų Romos katalikų bažnyčios (toliau – RKB) mirties metrikų knyga, 1803–1819 m., Lietuvos valstybės istorijos archyvas (toliau – LVIA), f. 1667, ap. 1, b. 18, l. 27.

6 1795 m. naujų Vilniaus gyventojų surašymas, LVIA, f. 515, ap. 15, b. 1, l. 27.

7 Михайло Кубай, *Мистецька спадщина Жовкви*, in: Державний історико-архітектурний заповідник у м. Жовкві, prieiga per internetą: <https://diaz-zhovkva.org.ua/doc/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20-%20%D0%9C%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%96%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B2%D0%B8.pdf> [žiūrėta 2023 11 22].

8 *Ibid.*, p. 13.

9 *Ibid.*, p. 23.

10 Agata Dworzak, *Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku: w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych*, Kraków: Wydawnictwo Attyka, 2018, p. 11, 111, 307.

11 *Вул. Галицька, 12 – житловий будинок*, elektroninis išteklius, prieiga per internetą: <https://lia.lvivcenter.org/uk/objects/halytska-12/> [žiūrėta 2023 11 23].

1765 m. S. Otoselskis dirbo basųjų karmelitų vienuolyne Trembovlėje, čia, be kitų darbų, sukūrė Kristaus kapą ir 12 portretų vienuolyno galerijoje¹². Tikėtina, kad Konstantinas pirmas dailės pamokas gavo iš tėvo. Pirmą kartą K. Otoselskis kaip tapytojas paminėtas 1776 m. – tų metų liepos–rugsėjo mėnesiais jis gavo atlyginimą už įvairius tapybos darbus Mykolo Poniatovskio (*Michał Poniatowski*) rūmuose Jablonoje prie Varšuvos¹³.

Vilniaus laikotarpis

Kitas intriguojantis klausimas – kada K. Otoselskis atvyko į Vilnių? Daugumoje publikacijų teigiama, kad atvykęs į Lietuvą dailininkas iš pradžių dirbo kunigaikščių Radvilų Nesvyžiuje, vėliau persikėlė į Sapiegų Derečiną ir tik nuo 1793 m. apsigyveno Vilniuje. Tačiau įrašai Vilniaus bažnyčių metrikų knygose nenuginčijamai rodo, kad 1780 m. rudenį K. Otoselskis jau buvo Vilniuje. Tų metų rugsėjo 10 d. jis dalyvavo Šv. Jonų bažnyčioje vykusiose Jono ir Onos Šulcų (*Jan i Anna Szulc*) dukters Marijonos Viktorijos krikštynose (krikšto metrikų knygoje įrašytas netaisyklingai kaip *Constanti Otoszynski*)¹⁴, o spalio 8 d. krikštijo Leono ir Agotos Malevičių (*Leon i Agata Malewicz*) dukrą Prancišką Rozaliją (įrašytas kaip *Constantinus Otosiecki*)¹⁵. 1781 m. K. Otoselskis minimas Vilniuje kaip trijų žemesniųjų masonų ložių narys (mokinys)¹⁶. Sprendžiant iš įrašų Šv. Jonų ir Šv. Ignoto bažnyčių metrikų knygose, akivaizdu, kad dailininkas apsisusto Lietuvos sostinėje ilgesniam laikui, priklausė Šv. Martyno vokiečių katalikų brolijai (tuo metu veikusiai prie Šv. Ignoto bažnyčios). 1781 m. gegužės 14 d. jis dalyvavo Liudviko ir Rozalijos Bideckių (*Ludwik i Rozalia Bidecki*) dukters krikštynose, gruodžio 2 d. – Baranovskių (*Baranowski*) vaiko krikštynose¹⁷, 1782 m. liepos 25 d. tapo Vincento Rodavskio (*Wincenty Rodawski*) ir Joanos Hrehorovičiūtės (*Joanna Hrehorowiczowna*) sūnaus krikštateviu¹⁸.

Apie 1782 m. dailininkas vedė vilnietę Reginą Kolkaitę (*Regina Kolb, Kalk*, apie 1765–1808)¹⁹. Visi devyni Konstantino ir Reginos Otoselskių vaikai gimė ir buvo pakrikštyti Vilniuje: Teresė Regina pakrikštyta Šv. Ignoto bažnyčioje

12 *Ibid.*

13 *Słownik artystów Polskich i obcych w Polsce działających*, p. 364.

14 Vilniaus Šv. Jonų RKB krikšto metrikų knyga, 1775–1792 m., LVIA, f. 604, ap. 10, b. 13, l. 69.

15 *Ibid.*, l. 70.

16 *Lietuvos dailininkų žodynas*, t. I, p. 200.

17 Vilniaus Šv. Jonų RKB krikšto metrikų knyga, 1775–1792 m., LVIA, f. 604, ap. 10, b. 13, l. 79, 91v.

18 *Ibid.*, l. 166v.

19 Vilniaus Šv. Jonų bažnyčios metrikų knygoje 1781 m. vasarį Regina minima kaip krikštamotė dar mergautine pavarde, o 1783 m. pavasarį ji paminėta jau kaip Otoselska. Mergautinės pavardės rašyba šaltiniuose įvairuoja, kartais neteisingai rašoma kaip *Kolb*. 1795 m. gyventojų revizijos dokumentuose ji užrašyta kaip Kalkaitė (*Kalkówna*), tuo metu jai buvo 30 metų.



1. Buvęs Otoselskių namas Totorių g. Vilniuje. Rūtos Janonienės nuotrauka, 2023 m.

1783 m. spalio 26 d.²⁰, Teklė Antanina ir Juozapas Juozapas pakrikštyti Šv. Ignoto bažnyčioje 1784 m. rugsėjo 26 d.²¹, Jonas Petras pakrikštytas Šv. Ignoto bažnyčioje 1786 m. liepos 7 d.²², Julijona Marijona pakrikštyta Šv. Jonų bažnyčioje 1789 m. rugsėjo 20 d.²³, Ona Magdaliėtė pakrikštyta Šv. Jonų bažnyčioje 1790 m. liepos 23 d.²⁴, Kotryna Ona pakrikštyta Šv. Jonų bažnyčioje 1792 m. gruodžio 2 d.²⁵, Marijona Regina pakrikštyta Šv. Ignoto bažnyčioje 1796 m. rugsėjo 5 d.²⁶, Ieva Karolina 1799 m. sausio 13 d. buvo pakrikštyta Šv. Jonų bažnyčioje²⁷ (mirė 1810 m. birželio 22 d.)²⁸.

Vėlesni įrašai metrikų knygose taip pat patvirtina, kad paskutiniai XVIII a. dešimtmečiais ir XIX a. pradžioje Otoselskių šeima nuolat gyveno Vilniuje, tiesa,

20 Vilniaus Šv. Ignoto RKB krikšto metrikų knyga, 1791–1796 m., LVIA, f. 1135, ap. 4, b. 478, l. 70.

21 *Ibid.*, l. 71.

22 *Ibid.*, l. 72v.

23 Vilniaus Šv. Jonų RKB krikšto metrikų knyga, 1775–1792 m., LVIA, f. 604, ap. 10, b. 13, l. 266v.

24 *Ibid.*, l. 287v.

25 Vilniaus Šv. Jonų RKB krikšto metrikų knyga, 1792–1805 m., LVIA, f. 604, ap. 10, b. 19, l. 2v.

26 Vilniaus Šv. Ignoto RKB metrikų knyga, 1791–1796, f. 1135, ap. 4, b. 478, l. 84.

27 Vilniaus Šv. Jonų RKB krikšto metrikų knyga, 1792–1805 m., LVIA, f. 604, ap. 10, b. 19, l. 150.

28 Vilniaus Šv. Jonų RKB mirties metrikų knyga, 1803–1819 m., LVIA, f. 1667, ap. 1, b. 18, l. 28v.

Reginos Otoselskos pavardę metrikų knygose surandame dažniau nei Konstantino – tai rodo, kad ji likdavo Vilniuje tais atvejais, kai Konstantinas ilgesniam laikui išvykdavo į dvarus atlikti užsakymų. Dėl tos pačios priežasties kai kurie Otoselskių vaikai buvo pakrikštyti ne jų gimimo metais, bet vėliau.

Gyvenamoji dailininkų šeimos vieta atspindi Otoselskių ryšius su Radvilomis. Pirmaisiais metais Vilniuje K. Otoselskis apsigyveno Kardinalijoje, bet to, atrodo, kad šioje Radvilų jurisdikijoje Didžiojoje gatvėje turėjo pasistatydinęs medinį namelį, paminėtą 1795 m. surašymo dokumentuose²⁹. 1792 m. gegužės 11 d. Otoselskiai iš Stanislovo ir Onos Benkevičių (*Stanisław i Anna Bienkiewicz*) nusipirko 1757–1758 m. statytą namą Radvilų jurisdikijoje, 674 posesijoje (dabar Totorių g. 21/6)³⁰. 1795 m. revizijos metu šiame name gyveno Konstantinas ir Regina Otoselskiai su vaikais (iš jų paminėtas tik sūnus Juozapas ir dukros Teklė, Julijona bei Kotryna)³¹ ir tarnais. Tarp pastarųjų galima atkreipti dėmesį į Vincento Volosevičiaus (*Wincenty Wolosewicz*) pavardę – šis iš Bresto kilęs laisvas žmogus greičiausiai yra tapytojo, teatro dekoratoriaus Antano Volosevičiaus (*Antoni Wolosewicz*) tėvas. Dalis patalpų buvo nuomojama. 1800 m. Otoselskių name gyveno ir tapytojas Mykolas Egenfelderis (*Michał Engenfelder*), tapytojo Ignaco sūnus³². 1805 m. čia pusmečiui buvo apsistojęs profesorius Paulius Tarengis (*Paweł Tarengi*, 1767–1830). Konstantinui ir Reginai mirus, dviaukštis mūrinis Otoselskių namas buvo parduotas iš varžytinių³³. Nors vėliau ir perstatytas, šis pastatas yra išlikęs iki mūsų dienų.

Įrašai metrikų knygose suteikia duomenų ne tik apie dailininko šeimą, bet ir apie ryšius su kitais Vilniaus menininkais. Otoselskiai palaikė draugiškus santykius su tapytoju Konstantinu Vilaniu (*Konstanty Villani*, 1751–1824), vyskupo Ignaco Jokūbo Masalskio užsakymu XVIII a. paskutiniame dešimtmetyje tapiusiu paveikslus Vilniaus katedrai. Šis italas kartu su Vilniaus auksakaliu Vaitiekumi Jastžembskiu (*Wojciech Jastrzębski*, 1766–1836) 1792 m. dalyvavo Otoselskių dukters Kotrynos Onos krikštynose (žr. 23 nuorodą). Artima draugystė siejo Otoselskius su tapytoju Luko Grudzinskio (*Łukasz Grudziński*, ?–1796) šeima³⁴. 1782 m. liepos 25 d. K. Otoselskis kartu su Pranciška Grudzinskiene Šv. Jonų bažnyčioje

29 1795 m. naujų Vilniaus gyventojų surašymas, LVIA, f. 515, ap. 15, b. 1, l. 27.

30 *Taryffa wszystkich posesorów Wilna*, 1801 m., LVIA, f. 459, ap. 1, b. 532. l. 87v–88v.

31 1795 m. naujų Vilniaus gyventojų surašymas, LVIA, f. 515, ap. 15, b. 1, l. 27.

32 Vilniaus miestiečių surašymas, 1800 m., LVIA, f. 515, ap. 15, b. 167, l. 38.

33 *Kuryer Litewski*, 1810 03 16, Nr. 22, p. 4; *Dodatek do gazety Kuryera Wileńskiego*, 1810 07 23, Nr. 59, p. 2.

34 Apie tapytoją Luką Grudzinskį žinoma nedaug. Jis buvo vedęs Prancišką Vaitkevičiūtę, turėję dukrą Marijoną Barborą ir sūnus Juozapą Antaną bei Stanislovą Antaną. Dailininkas, matyt, buvo susijęs su Vilniaus bernardinų bažnyčia, nes 1796 m. kovo 15 d. buvo palaidotas kriptoje po Kristaus laiptais bernardinų šventoriuje (Vilniaus Šv. Pranciškaus ir šv. Bernardino RKB mirties metrikų knyga, 1734–1810 m., LVIA, f. 604, ap. 10, b. 10, l. 55).

krikštijo Vincento Rodavskio ir Joanos Hrehorovičiūtės sūnų Jokūbą Juozapą³⁵. K. Otoselskis 1786 m. lapkričio 18 d. tapo Luko ir Pranciškos Grudzinskių sūnaus Juozapo Antano krikštatėviu³⁶. 1794 m. pabaigoje Otoselskis kartu su dailininkais L. Grudzinskiu, Jokūbu Pilypu Lensiu (*Filip Lensy*, 1775/1776–1831) ir architektu Pietro'u Rossiu (1761–1831) prisiekė ištikimybę Rusijos imperatorei Jekaterinai II³⁷.

Konstantinas Otoselskis mirė Vilniuje 1809 m. gruodžio 24 d., palaidotas kapinėse prie Šv. Stepono bažnyčios, šalia metais anksčiau mirusios žmonos³⁸.

Su Vilniumi glaudžiai siejasi ir K. Otoselskio vaikų likimai. Iš jų daugiausiai duomenų pavyko rasti apie sūnų Juozapą, taip pat dailininką. Nuo 1798 m. jis studijavo piešimą ir tapybą Vilniaus universitete, studentų sąrašuose įrašytas kaip vilnietis³⁹. 1805 m. vedė Teklę Valiukevičiūtę (*Tekla Walukiewiczówna*), 1806 m. vasario 22 d. susilaukė sūnaus Kazimiero⁴⁰. Po pirmosios žmonos mirties 1808 m. vedė našlę Marijoną Jakšienę (*Marianna Jaksza*)⁴¹, o antrą kartą likęs našliu 1837 m. susituokė su Ieva Prokopovičiūte (*Ewa Prokopowiczówna*)⁴². Juozapas Juozapatas mirė Vilniuje 1843 m. kovo 8 d., palikęs našlę Ievą ir dukras Teofilę bei Michaliną, palaidotas Šv. Stepono bažnyčios šventoriuje⁴³.

Konstantino dukra Julija taip pat gyveno Vilniuje, 1819 m. susituokė su chirurgu Juozapu Marcinovskiu (*Józef Marcinowski*)⁴⁴, užauginusi tris sūnus ir penkias dukras mirė 1856 m. Visų Šventųjų parapijoje, kaip ir kiti šeimos nariai, palaidota prie Šv. Stepono bažnyčios⁴⁵.

Apie Konstantino Otoselskio kūrybą

Gyvendamas Vilniuje K. Otoselskis užsakymų gaudavo pačiame mieste ir įvairiuose dvaruose, buvo kviečiamas kurti dekoracijas dvarų teatrams. XVIII a. 9-ojo dešimtmečio pradžioje jis lankydavosi Nesvyžiuje, 1784 m. čia sukūrė dekoracijas Vilniaus vaivados Karolio Stanislovo Radvilos dvaro teatre pastatytai operetei „Agotėlė“, galbūt panašiu metu kūrė dekoracijas ir Sapiegų dvaro teatrui

35 Vilniaus Šv. Jonų RKB krikšto metrikų knyga, 1775–1792 m., LVIA, f. 604, ap. 10, b. 13, l. 106v.
36 *Ibid.*, l. 203.

37 *Lietuvos dailininkų žodynas*, t. I, p. 118, 200.

38 Vilniaus Visų Šventųjų RKB mirties metrikų abėcėlinė rodyklė, 1783–1909 m., LVIA, f. 1668, ap. 1, b. 22, l. 108v; Vilniaus Šv. Jonų RKB mirties metrikų knyga, 1803–1819 m., LVIA, f. 1667, ap. 1, b. 18, l. 27.

39 Vilniaus akademijos studentų sąrašas, 1798 m., VUB RS, f. 2-DC 15, l. 8–9.

40 Vilniaus Šv. Jonų RKB krikšto metrikų knyga, 1805–1815 m., LVIA, f. 604, ap. 10, b. 223, l. 11.

41 Vilniaus Šv. Jonų RKB santuokos metrikų knyga, 1805–1829 m., LVIA, f. 604, ap. 10, b. 222, l. 47v.

42 Vilniaus miesto bažnyčių santuokos metrikų nuorašų knyga, 1837 m., LVIA, f. 604, ap. 20, b. 37, l. 57.

43 Vilniaus Visų Šventųjų RKB mirties metrikų knyga, 1828–1848 m., LVIA, f. 604, ap. 10, b. 279, l. 47v.

44 Vilniaus Šv. Jonų RKB santuokos metrikų knyga, 1805–1829 m., LVIA, f. 604, ap. 10, b. 222, l. 202v.

45 Vilniaus miesto bažnyčių mirties metrikų nuorašų knyga, 1856 m., LVIA, f. 604, ap. 20, b. 80a, l. 599v.

22 Aprila, 90.

52

Wielmoirny Mr
Dobrodzieiu.

z Powinną attencyą słutadając moia
umioność w Wmianu Dobrodzieiu
donoszę względem intereksu zamó-
wioney roboty u Jasnie Wielmoirny
Jm Pana Woiewody Mińskiego,
że na dzień 24. tego Miesiąca
z należytą gotowością nie nie
uchybiciąc, będę czekał poiażd-
sta mnie z czeładzią na osob-
ce teny; bardzo więc proszę Wielmo-
inego Jm Dobrodzieia abym w tym
miał zawodu, przez który bym
zraznie mógł szludować; abym
nie uchybił na dzień 24. Aprila
miał poiażd potrzebnych z budą;

Wezmę ja z sobą z Czeladri
 moicy ludri dobre umieiących
 Osob-try, y przybywszy z nimi
 do Pałacu JW. Woiwody wz-
 dysponując y urzędę należę-
 cie co y iak litery ma robić,
 a zabawiewszy dni-try, sam
 do Wilna powróć, więc na
 powrot mój do Wilna po trzech
 dniach abym i dana była fur-
 manka bez mitrygi zamawia-
 polecaię mię iak najsilniey
 Tascę Pawolki, iestem ze
 wszelkoy powolności a
 W Wmiana Dobrućiem
 najniższym Sluzę
 Konstanty Otosielski
 Malony

2. a–b. Konstantino Otoselskio laiškas Martynui Knakfusui, 1790 m. balandžio 2 d., Biblioteka Jagiellonska, BJ Rkp. 6662 II, l. 52–52v.

Slanime⁴⁶. Deja, jokių vizualinių šaltinių apie šiuos kūrinius neišliko. Taip pat tik iš paminėjimų rašytiniuose šaltiniuose žinomos K. Otoselskio dekoracijos, sukurtos Sapiegų užsakymu Derečine. Spauldoje ypač dažnai buvo minima jo ištapyta Derečino teatro uždanga, 1796 m. atvežta į Vilniaus teatrą, kuri buvusi „tobuliausiai nutapyta“ ir vaizdavusi iš 18-os figūrų sukomponuotą nimfų apsuptos Dianos maudynių sceną⁴⁷.

Vilniuje K. Otoselskis tapė paveikslus švenčių dekoracijoms, triumfo vartams. Tiesa, abejotina, ar jam gali būti priskirti tokio pobūdžio darbai, neva užsakyti Vilniaus magistrato vyskupo Masalskio ingresso bei Stanislovo Augusto karūnavimo iškilmių progomis⁴⁸. Šių teiginių patvirtinti šaltiniais kol kas nepavyko. Jei prie minėtų iškilmių apipavidalinimo tikrai prisidėjo dailininkas K. Otoselskis, atsižvelgiant į įvykių datas (1762, 1764 m.) ir dailininko gyvenimo metus, galima kelti atsargią prielaidą, kad į Vilnių 7-ojo dešimtmečio pradžioje buvo atvykęs Konstantino tėvas Stanislovas. Tuo tarpu Konstantinas magistrato užsakymu, tarpininkaujant architektui Martynui Knakfusui (*Marcin Knakfus, Knackfus*), rengusiam puošybos projektą, nutapė paveikslą, skirtą Rotušei papuošti 1792 m. gegužės 3 d. konstitucijos priėmimo metinių proga⁴⁹. 1794 m. jis dalyvavo apipavidalinant Šv. Jono bažnyčią, rengiantis pamaldoms už žuvusiuosius sukilimo metu (kaip rašyta tų metų gegužės 28 d. Vilniaus laikraštyje, bažnyčios ir katafalko papuošimui kun. Andrius Streckis (*Andrzej Strzecki*) paaukojo virš 500 auksinų, o tapytojas K. Otoselskis – „už teptuko darbą“ suderėtus 30 auksinų⁵⁰. Panašaus pobūdžio užsakymų gaudavo ir vėliau.

Reikšminga dailininko veiklos Vilniuje sritis siejosi su teatru. Kai Viešasis miesto teatras, nuo 1785 m. veikęs Oskierkų rūmuose, 1795 m. persikėlė į irdvesnes Radvilų rūmų patalpas, tuometinio trupės vadovo Dominyko Moravskio (*Dominiik Morawski*) užsakymu pastatą teatrui pritaikė architektas P. Rossis, kuriam talkino aktorius ir architektas Tomas Hrehorovičius (*Tomasz Hrehorowicz*, 1773(?)–1806), o K. Otoselskis nutapė naujas dekoracijas teatro atidarymui ir keletui vėlesnių pastatymų⁵¹.

Kita svarbi K. Otoselskio specializacija buvo interjerų sienų tapyba. Deja, kol kas apie jo darbus šioje srityje taip pat žinome tik iš rašytinių šaltinių. 1784 m. vasarą Radvilų užsakymu jis ištapė Nesvyžiaus pilies salę dorėniškojo orderio motyvais ir atliko kitus panašius darbus pilyje, už kuriuos galutinai atsiskaityta tik

46 Анджей Цеханавецкі, *Міхал Казімір Агіньскі і яго „Сядзібаа музай“ у Слоніме*, Мінск: Беларусь, 1993, p. 89.

47 Vladas Drėma, *Vilniaus namai archyvų fonduose*, t. IV, Vilnius: Savastis, 2001, p. 187.

48 Antoni Miller, *Teatr polski i muzyka na Litwie jako strażnice kultury Zachodu (1745–1865)*, Wilno, 1936, p. 62.

49 *Słownik artystów Polskich i obcych w Polsce działających*, p. 364.

50 *Gazeta Narodowa Wilenska*, 1794, Nr. 8, p. 2.

51 Vladas Drėma, *Vilniaus namai archyvų fonduose*, p. 188.

1808 m.⁵² Taip pat yra žinoma 1801 m. sudaryta dailininko sutartis su Marcijona Abramavičiene (*Marcianna Abramowiczowa*) dėl atnaujinamų Varnionių rūmų interjero puošybos⁵³. K. Otoselskis įsipareigojo išdažyti ir ištapyti visas rūmų patalpas, nuo prieangio iki garderobo, be to, darbai turėjo apimti ne tik sienas ir lubas, bet ir duris bei baldus. Užsakovė pageidavo, kad dailininkas naudotų kuo subtiliausius dažus, laką ir auksavimą, o tapybinį dekorą atliktų pademonstruodamas visą savo talentą, įgūdžius ir skonį. Sienas turėjo puošti gražiausiomis spalvomis nutapyti iliuzinės architektūros motyvai. Deja, šie rūmai neišliko, tad ši sutartis yra vienintelis dokumentas, menantis K. Otoselskio tapybą Varnionyse.

Panašus likimas ištiko ir sienų tapybą Adomo Chmaros (*Adam Chmara*) Siomkovo dvare. Apie K. Otoselskio dalyvavimą Siomkovo rūmų interjerų puošyboje galima spręsti iš architekto M. Knakfuso 1789–1790 m. laišku užsakovui. Architektas rekomendavo K. Otoselskį kaip puikų dailininką, galintį ištapyti pagrindinę rūmų salę⁵⁴. Architekto teigimu, tapytojas prižadėjo atvykti į Siomkovą 1789 m. kovo mėn., tačiau, kadangi jam pasitaikė labai pelningas užsakymas Vilniuje, architektui tenka jį tiesiog įkalbinėti. Tų pačių metų spalio 12 d. laiške architektas pranešė kalbėjęs su tapytoju, kuris pažadėjo užbaigęs darbus pas Lapotą atvykti į Siomkovą, tačiau nesutinka imtis salės tapybos už mažiau nei 30 [raudonųjų auksinų (?) – R. J.], be to, sutinka panaudoti esamus dažus, tik nori žinoti, kokių dažų esama, kad galėtų atsivežti tokių, kokių nėra⁵⁵. 1789 m. gruodžio 1 d. laiške pateiktas ir detalesnis numatomo salės puošybos elemento – nišos su valdovo biustu – vaizdas:

Niša, kurioje stovės karaliaus biustas, turi būti žalia, kad postamentas, kuris turi būti baltas marmurinis, geriau atrodytų. Taip pat ir plotas po ovaliniu veidrodžiu virš židinio. Jei pasirodys per tamsu, tai galima palikti ir taip, kaip yra piešinyje, – iškilios postamento vietos baltos, o įgilintos – žalios. Tapytojas Otoselskis, su kuriuo kalbėjau, biustą nubronzuotų, bet jis nesutinka kitaip, kaip tik už 25 [raudonuosius auksinus (?) – R. J.], ištapyti salę.⁵⁶

Be to, tapytojas reikalavo, kad jis ir jo žmonės gautų maitinimą dvare ir būtų aprūpinti transportu. M. Knakfusas įtikinėjo užsakovą, kad „gal jis bus ir tris kartus brangesnis už kitus, bet ir dešimt kartų geresnis, tai iš esmės garbingas žmogus ir ne Głowackio kalibro. Kalbėjau su juo ir apie kitą darbą, imsis jo, bet pasilieka

52 *Lietuvos dailininkų žodynas*, t. 1, p. 200.

53 Czesław Jankowski, *Powiat Oszmiański: materiały do dziejów ziemi i ludzi*, d. 3, Petersburg–Kraków: Księgarnia K. Grendyszyńskiego, G. Gebethner i Spółka, 1898, p. 153–155.

54 Korespondencja Adama Chmary, 1746–1791, t. 30: Listy od różnych pisywane w 1789 r-u do JW. Chmary wojewody Mińskiego, Biblioteka Jagiellonska, BJ Rkp. 6661 II, l. 228.

55 *Ibid.*, l. 237.

56 *Ibid.*, l. 250–250v.

sau teisę aptarti sutartį žodžiu su Ponu Geradariu⁵⁷. Užsakovui vis neapsisprendžiant, 1790 m. sausio 29 d. M. Knakfusas A. Chmarai perdavė jo klausimą, ar bus kviečiamas tapyti salės, ar ne, nes jam yra siūlomas kitas darbas⁵⁸. Matyt, vis dėlto sutartis buvo sudaryta, nes išliko ir paties tapytojo 1790 m. balandžio 2 d. laiškas M. Knakfusui dėl sutarto darbo A. Chmaros Siomkovo rūmuose⁵⁹. Tapytojas prašė parūpinti jam transportą ir žadėjo 1790 m. balandžio 2 d. išvykti į Siomkovą su 3 pagalbininkais, o po trijų dienų planavo grįžti į Vilnių.

Rekomenduodamas tapytoją K. Otoselskį užsakovui M. Knakfusas užsiminė, kad su juo nuolat bendradarbiauja ir aukštai vertina. Tai rodo, kad nemažai K. Otoselskio sienų tapybos darbų turėjo būti susiję su architekto M. Knakfuso vykdytais statybų ir rekonstrukcijų projektais. Galbūt ateityje pavyks juos išaiškinti. Galima paminėti ir keletą kitų, tiksliau neidentifikuotų Otoselskio sienų tapybos darbų. Viename iš anksčiau cituotų laiškų A. Chmarai architektas M. Knakfusas mini, kad K. Otoselskis 1789 m. dirbo Lopoto (Mykolo (?)) užsakymu, deja, konkreti vieta nepaminėta. Buvusio vyskupo Ignoto Jokūbo Masalskio patikėtinio ir dvarų valdytojo Kazimiero Hornovskio (*Kazimierz Hornowski*, 1756–1818) sąskaitose 1800 m. vasarą ir rudenį fiksuoti mokėjimai tapytojui K. Otoselskiui už tapybos darbus Vilniaus name: du kartus už kambarių ištapymą sumokėta po 210 auksinų, dar vieną kartą už kambarėlio ištapymą – 13,10 auksinų⁶⁰. K. Hornovskis daugiausia gyveno „jėzuitų“ Riešės dvare, kur tuo metu buvo jo butas Vilniuje tiksliai nežinoma. XIX a. pradžioje rašytame Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenės generolo leitenanto Jono Kazimiero Zyberko (*Jan Kazimierz Sieberg zu Wischling*, 1742–1820) dienoraštyje užsimenama, kad 1800 m. gegužės 29 d. rugsėjį didikas Šv. Stanislovo paveikslą iš tuo metu atnaujinamos Didžiosios Riešės dvaro koplyčios atidavė pataisyti dailininkui K. Otoselskiui Vilniuje⁶¹. Tiesa, nėra aišku, ar pastarasis atvejis susijęs su Konstantino, ar su jo sūnaus Juozapo veikla.

Atsižvelgiant į anksčiau pateiktus duomenis, liudijančius K. Otoselskio populiarumą Vilniuje, atrodo neįtikėtina, kad iki mūsų dienų būtų neišlikęs joks jo kūrinys. Galvojant apie kol kas neatributuotus reikšmingus sienų tapybos kūrinius XVIII a. pabaigoje Vilniuje, verta atkreipti dėmesį į bazilijonų Švč. Trejybės cerkvę. 1789–1792 m. ši šventovė buvo rekonstruota – nugriovus vakarinį fasadą pastatas pailgintas vakarų kryptimi, todėl savo erdvės struktūra labiau priartėjo

57 *Ibid.* Minimas Glovackis – dailininkas, teatro dekoratorius Antanas Glovackis (*Głowacki*, apie 1750–1811), kurį M. Knakfusas vertino mažiau už K. Otoselskį.

58 Korespondencja Adama Chmary, 1746–1791, t. 31: Listy od różnych piszywane w 1790 r-u do JW. Chmary wojewody Mińskiego, Biblioteka Jagiellonska, BJ Rkp. 6662 II, l. 32v.

59 *Ibid.*, l. 52–52v.

60 Riešės archyvas, 1800 m., LVIA, f. 1135, ap. 20, b. 223, l. 11–12.

61 *Notaki w rodzaju dzienika w kalendarzach na lata 1800–1803*, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 9, b. 68–71, l. 12, 16, 75v.



3. Sienų tapybos kompozicija (Aarono auka (?)) Vilniaus bazilijonų Švč. Trejybės cerkvėje restauravimo metu. Audronės Kaušiniienės nuotrauka, 2022 m.

prie trinavių katalikų bažnyčių⁶². Rekonstrukcijos architektas nežinomas, tačiau su jos įgyvendinimo darbais buvo susijęs P. Rossis – jam 1792 m. pavasarį bazilijonai sumokėjo už 10 000 plytų, gautų iš Vingio plytinės⁶³.

1792–1797 m. cerkvės interjeras buvo gausiai puoštas sienų tapyba. Naujai suformuoti skliautą laikantys pilioriai ištapyti iliuzinėmis kaneliūromis, apsidėse nutapyti iliuziniai altoriai, skliautus ir sienas puošė dekoratyvinė „optinė“ ir figūrinė sienų tapyba, kuri mus pasiekė uždažyta ir iš dalies pertapyta XIX a. remontų metu. Anksčiau buvo bandoma šią sienų tapybą sieti su neįvardinto Pranciškaus Smuglevičiaus mokinio vardu⁶⁴, nes yra žinoma, kad 1789–1793 m. P. Smuglevičius atnaujintiems šios šventovės altoriams nutapė 6 altorinius paveikslus⁶⁵. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad P. Smuglevičius šiuos altorinius paveikslus tapė dar būdamas Varšuvoje, tad nebūtų galėjęs prižiūrėti sienų tapybos darbų, kurie vyko dar prieš jam persikeliant į Vilnių. Interjeras turėjo būti dekoruotas prieš 1798 m., nes tų metų vizitacijoje išreiškiamas susirūpinimas, kad pro stogą ir langus pratekantis vanduo gadina gražią tapybą⁶⁶. Prieš porą metų prasidėjus

62 Rūta Janonienė, Architektūrinis ansamblis, in: *Kultūrų kryžkelė. Vilniaus Švč. Trejybės šventovė ir vienuolynas*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2017, p. 215–217.

63 *Материалы (расписки и др. записи) данные разными лицами Виленскому монастырю базилианов* [...], 1626–1812, LVIA, f. 1178, ap. 1, b. 328, l. 38.

64 Ramunė Lebedytė, Pranciškus Smuglevičius ir bazilijonai, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis*, t. 11: *Pranciškus Smuglevičius ir jo epocha*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1997, p. 51.

65 *Ibid.*, p. 49.

66 *Visitationes monasteriorum OSBM* [...], 1793–1798, Österreichischen Nationalbibliothek in

Švč. Trejybės cerkvės sienų tapybos restauravimo darbams ir atidengus didesnius XVIII a. pabaigos polichromijos plotus, paaiškėjo, kad šventovės sienas puošia ne tik ornamentinė ir architektūrinė tapyba, bet ir labai įdomios figūrines kompozicijos Senojo Testamento siužetais Aukos tema. Klasicistinė tapyba nėra akivaizdžiai susijusi su P. Smuglevičiaus mokykla, nors turi artimų bruožų, kylančių iš stilistinio bendrumo. Svarstant, kas iki P. Smuglevičiaus Vilniuje galėjo imtis tokios apimties ir svarbos užsakymo, K. Otoselskio asmuo atrodo gan įtikinamai. Jam buvo artima unitų kultūros tradicija (tą rodo ir sūnui Juozapui duotas antras Juozapato vardas), be to, per tėvą galėjo turėti tiesioginių ryšių su bazilijonais. Bučacho Šv. Kryžiaus išaukštinimo bazilijonų vienuolyną, kurio šventovėje XVIII a. viduryje teko dirbti S. Otoselskiui, 1712 m. fundavo Steponas Aleksandras Potockis ir jo žmona Joana. Vienuoliai į šią anuomet Lenkijos karalystei priklausiusią vietovę atvyko iš Lietuvos, todėl vienuolynas priklausė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bazilijonų kongregacijai. Žinoma, prielaidai apie K. Otoselskio dalyvavimą dekoruojant Vilniaus bazilijonų šventovę pagrįsti trūksta nenuginčijamų rašytinių šaltinių, tačiau, mano manymu, ši prielaida yra galima, atsižvelgiant į platesnį kontekstą ir dailininko biografijos faktus.

Publikuoti šaltiniai ir literatūra

Dodatek do gazety Kuryera Wileńskiego, 1810 07 23, Nr. 59, p. 2.
Gazeta Narodowa Wilenska, 1794, Nr. 8, p. 2.

Drėma Vladas, *Vilniaus namai archyvų fonduose*, t. IV, Vilnius: Savastis, 2001.

Dworzak Agata, *Lwowskie środowisko artystyczne w XVIII wieku: w świetle ksiąg metrykalnych i sądowych*, Kraków: Wydawnictwo Attyka, 2018.

Encyklopedia teatru Polskiego, prieiga per internetą: <https://encyklopediateatru.pl/osoby/79516/konstanty-ottosielski> [žiūrėta 2024 07 22].

Jankowski Czesław, *Powiat Oszmiański: materjaly do dziejów ziemi i ludzi*, d. 3, Petersburg–Kraków: Księgarnia K. Grendyszyńskiego, G. Gebethner i Spółka, 1898.

Janonienė Rūta, Architektūrinis ansamblis, in: *Kultūrų kryžkelė. Vilniaus Švč. Trejybės šventovė ir vienuolynas*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2017, p. 211–223.

Kuryer Litewski, 1810 03 16, Nr. 22, p. 4.

Lebedytė Ramunė, Pranciškus Smuglevičius ir bazilijonai, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis*, t. 11: *Pranciškus Smuglevičius ir jo epocha*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1997, p. 48–52.

Lietuvos dailininkų žodynas, t. I: *XVI–XVIII a.*, sud. Aistė Palušytė, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2005.

Miller Antoni, *Teatr polski i muzyka na Litwie jako strażnice kultury Zachodu (1745–1865)*, Wilno, 1936.
Słownik artystów Polskich i obcych w Polsce działających, t. 6, red. Jolanta Maurin-Białostocka, Warszawa: Instytut Sztuki PAN, 1998.

Вул. Галіцъка, 12 – жылловы будынок, elektroninis išteklis, prieiga per internetą: <https://lia.lvivcenter.org/uk/objects/halytska-12/> [žiūrėta 2023 11 23].

Цеханавецкі АНДЖЕЙ, Міхал Казімір Агінскі і яго „Сядзібаа музэў“ у Слоніме, Мінск: Беларусь, 1993.

Кубай Михайло, *Мистецька спадщина Жовкви*, in: Державний історико-архітектурний заповідник у м. Жовкві, prieiga per internetą: <https://diaz-zhovkva.org.ua/doc/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20-%20%D0%9C%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%96%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B2%D0%B8.pdf> [žiūrėta 2023-11-22].

RŪTA JANONIENĖ – meno istorikė, humanitarinių mokslų daktarė, Lietuvos mokslų akademijos akademikė, Vilniaus dailės akademijos Dailėtyros instituto vyriausioji mokslo darbuotoja. Mokslinio darbo sritys – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės meninės kultūros šaltiniai, XV–XIX a. sakralinė ir sekuliarioji dailė ir su ja susiję fenomenai, pranciškonų observantų (bernardinų) paveldas, bažnyčių ir vienuolynų kompleksai, dekoru ikonografinės programos; XIX a. Vilniaus meno mokyklos profesorių ir mokinių kūryba, šios mokyklos tradicijų tęstinumas.

Elektroninis paštas ruta.janoniene@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2080-2911

BORN IN UKRAINE – BECOMING AN INHABITANT OF VILNIUS: ARTIST KONSTANTY OTTOSIELSKI

RŪTA JANONIENĖ

Institute of Art Research at the Vilnius Academy of Arts

The article is dedicated to a study of the biography of the artist and stage decorator Konstanty Ottosielski (Otoszelski, ca 1755–1809). Sources are used to correct the biographical dates of the artist and his family members, the geography of his activities, paying particular attention to his period spent in Vilnius.

Ottosielski was born into a family of artists who worked in the court of Konstanty Władysław Sobieski (1680–1726) and Jakub Ludwik Sobieski (1667–1737) in Zhovkva (Pol. Żółkiew, present-day Ukraine). It was in this court that the artist's father, Stanisław Ottosielski, began his career, being mentioned in 1735–1740 as a pupil of the Sobieski court painter Bazyl Pietranowicz (ca 1680–1759). The start of the the 1740s, when Duke Michał Kazimierz Radziwiłł Rybicko (1702–1762) became the master of the Zhovkva palace, may be considered when the artists employed there established their first connections with Lithuania. Konstanty's parents Stanisław Ottosielski and Katarzyna Jachimowicza are already mentioned in Lviv no later than 1756.

Different dates for Ottosielski's year of birth are given in literature – in around 1739 or around 1755. According to the artist's age (40) given in the Vilnius census documents from 1795, it may be concluded that the 1755 date is more credible. Besides, the form submitted as part of this revision has his place of birth – Lviv. The time of Ottosielski's arrival in Vilnius was specified based on registry book entries. The artist's surname was frequently mentioned from 1780 until his death (1809) in the registry books of the St Johns' and St Ignatius churches in Vilnius. In around 1782 the artist married the Vilnius resident Regina Kołk (Kalk, ca 1765–1808), with whom he had nine children, all of whom were born and baptised in Vilnius (his son Józef Józefat also became an artist). On 11 May 1792 the Ottosielskis bought a house in the Radziwiłłs' jurisdiction, at possession 674 (present-day 21/6 Totorių Street), which still stands today.

The article reviews source data about Ottosielski's work in the fields of theatre set design and celebration decorations and mural painting, highlighting his connections with architect Marcin Knakfus. It is postulated that Ottosielski could be the author of the interior polychromatic decor of the Basilian Church of the Holy Trinity in Vilnius, created in the late 18th century.

Keywords: Konstanty Ottosielski, mural painting, set design, Vilnius, Lviv, Marcin Knakfus.